

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

GRECO

Ομάδα Χωρών για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς

Εμπιστευτικό

Στρασβούργο, 19 Ιουνίου 2015

Greco RC-iii (2015) 7E
Τρίτη Ενδιάμεση Έκθεση

Τρίτος Κύκλος Αξιολόγησης

Τρίτη Ενδιάμεση

Έκθεση Συμμόρφωσης

για την Ελλάδα

«Ποινικοποιήσεις (ETS 173 και 191, GPC 2)»

***

«Διαφάνεια στη Χρηματοδότηση των Πολιτικών Κομμάτων»

Υιοθετήθηκε από τη GRECO

στην 68^η Σύνοδο της Ολομέλειας

(Στρασβούργο, 15 - 19 Ιουνίου 2015)

Γραμματεία GRECO
Συμβούλιο της Ευρώπης
www.coe.int/greco

F-67075 Strasbourg Cedex
Τηλ. +33 3 88 41 20 00
Φαξ +33 3 88 41 39 55

Γενική Διεύθυνση I
Δικαιώματα του Ανθρώπου
και Κράτος Δικαίου
Διεύθυνση Κοινωνίας της
Πληροφορίας και Δράσης
κατά του Εγκλήματος

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η Έκθεση του Τρίτου Κύκλου Αξιολόγησης για την Ελλάδα υιοθετήθηκε στην 47η Σύνοδο της Ολομέλειας της GRECO (7 - 11 Ιουνίου 2010) και δημοσιοποιήθηκε στις 7 Ιουλίου 2010, μετά από σχετική εξουσιοδότηση της Ελλάδας (Greco Eval III Rep (2009) 9E, [Θέμα I](#) και [Θέμα II](#)).
2. Όπως απαιτείται από τον Κανονισμό της GRECO, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν Έκθεση Κατάστασης σχετικά με τα μέτρα που έλαβαν για την εφαρμογή των συστάσεων.
3. Στην [Έκθεση Συμμόρφωσης](#), η οποία υιοθετήθηκε από τη GRECO στην 56η Σύνοδο της Ολομέλειας (Στρασβούργο, 20 έως 22 Ιουνίου 2012), συνήχθη το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα είχε υλοποιήσει σε ικανοποιητικό βαθμό μόνο μία από τις είκοσι επτά συστάσεις που περιέχονται στον Έκθεση του Τρίτου Κύκλου Αξιολόγησης. Εν όψει αυτού του αποτελέσματος, η GRECO είχε χαρακτηρίσει το πολύ χαμηλό επίπεδο συμμόρφωσης με τις συστάσεις ως «συνολικά μη ικανοποιητικό», κατά την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 8.3 του Εσωτερικού Κανονισμού. Ως εκ τούτου, η GRECO αποφάσισε να εφαρμόσει το άρθρο 32 το οποίο αφορά στα μέλη που διαπιστώνεται ότι δεν συμμορφώνονται με τις συστάσεις που περιέχονται στην έκθεση αμοιβαίας αξιολόγησης και ζήτησε από τον επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας να υποβάλει έκθεση σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης των συστάσεων που είναι σε εκκρεμότητα (δηλαδή των συστάσεων i- viii και x-xi σχετικά με το Θέμα I, και των συστάσεων i-xvii σχετικά με το Θέμα II).
4. Στην [Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης](#), η οποία υιοθετήθηκε από τη GRECO κατά την 60ή Σύνοδο της Ολομέλειας (Στρασβούργο, 17 - 21 Ιουνίου 2013), το επίπεδο συμμόρφωσης είχε εκτιμηθεί και πάλι ως «συνολικά μη ικανοποιητικό», δεδομένου ότι από τις είκοσι έξι συστάσεις που ήταν εκκρεμότητα, μόνο οκτώ είχαν υλοποιηθεί εν μέρει και όλες οι υπόλοιπες παρέμεναν μη υλοποιηθείσες. Οι ελληνικές αρχές κλήθηκαν να υποβάλλουν έκθεση σχετικά με τα μέτρα που έλαβαν για την υλοποίηση των συστάσεων που είναι σε εκκρεμότητα (δηλαδή των συστάσεων i-viii και x-xi όσον αφορά στο Θέμα I και των συστάσεων i-xvii όσον

- αφορά στο Θέμα II).
5. Στην [Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης](#), η οποία υιοθετήθηκε από τη GRECO στην 64η Σύνοδο της Ολομέλειας (Στρασβούργο, 16 - 20 Ιουνίου 2014), αναγνωρίστηκε μια μικρή πρόοδος. Ωστόσο, το επίπεδο συμμόρφωσης είχε αξιολογηθεί, και πάλι ως «συνολικά μη ικανοποιητικό», δεδομένου ότι από τις 26 συστάσεις που ήταν εκκρεμότητα, μόνο τρεις είχαν υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, έξι είχαν υλοποιηθεί εν μέρει και δεκαεπτά είχαν παραμείνει μη υλοποιηθείσες. Επιπλέον, η GRECO ζήτησε από τον επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας να υποβάλει έκθεση σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν για την υλοποίηση των εκκρεμών συστάσεων (δηλαδή των συστάσεων i-viii και x-xi σχετικά με το Θέμα I και των συστάσεων i-xvi σχετικά με το Θέμα II), έως τις 31 Μαρτίου 2014. Η έκθεση αυτή υποβλήθηκε την 1η Απριλίου 2015 και χρησίμευσε ως βάση για την παρούσα Τρίτη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης.
6. Η GRECO επέλεξε τη Γεωργία και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για το διορισμό εισηγητών σε σχέση με τη διαδικασία συμμόρφωσης. Οι εισηγητές - ο κ. Zurab SANIKIDZE, για λογαριασμό της Γεωργίας και η κα. Jane LEY, για λογαριασμό των Ηνωμένων Πολιτειών - επικουρήθηκαν από τη Γραμματεία της GRECO κατά την εκπόνηση της παρούσας Τρίτης Ενδιάμεσης Έκθεσης Συμμόρφωσης.

II. ΑΝΑΛΥΣΗ

Θέμα I: Ποινικοποιήσεις

Υπενθυμίζεται ότι, στην Έκθεση Αξιολόγησής της, η GRECO απηύθυνε 11 συστάσεις προς την Ελλάδα σε σχέση με το Θέμα I. Η σύσταση ix αξιολογήθηκε ως υλοποιηθείσα σε ικανοποιητικό βαθμό στην Έκθεση Συμμόρφωσης και οι συστάσεις i, ii και iv αξιολογήθηκαν ως υλοποιηθείσες σε ικανοποιητικό βαθμό στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, ενώ οι συστάσεις iii, v, vii και viii παρέμειναν εν μέρει υλοποιηθείσες και οι συστάσεις vi, x και xi, παρέμειναν μη υλοποιηθείσες. Η συμμόρφωση με τις συστάσεις που είναι σε εκκρεμότητα εξετάζεται στη συνέχεια.

Σύσταση iii.

7. Η GRECO συνέστησε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, όπως οι εγκύκλιοι ή η

εκπαίδευση, ώστε να καταστεί σαφές ή να υπενθυμιστεί στους ενδιαφερόμενους ότι τα αδικήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας είναι αυτόνομα και δεν απαιτούν, απαραίτητα, μια συμφωνία μεταξύ των μερών.

8. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή αξιολογήθηκε ως εν μέρει υλοποιηθείσα στην Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης. Αν και έλαβε υπόψη δύο αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου (αποφάσεις 1202/2011 και 253/2012), η GRECO διαπίστωσε ότι τα συμπεράσματά τους, ότι δηλαδή δεν απαιτείτο η ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των μερών ως μία από τις προϋποθέσεις για τη διάπραξη του αδικήματος της παθητικής δωροδοκίας και ότι τα αδικήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας ήταν αυτόνομα, ήταν έμμεσα και δεν διατυπώνονταν ξεκάθαρα. Επιπλέον, ένα σεμινάριο που διοργανώθηκε από τον Ελληνικό Ποινικό Δικηγορικό Σύλλογο θεωρήθηκε ανεπαρκές για την εκπλήρωση των στόχων της σύστασης και οι αρχές κλήθηκαν να λάβουν περαιτέρω μέτρα, έχοντας ως στόχο την αστυνομία και την εισαγγελική αρχή, ως τα όργανα που είναι επιφορτισμένα με την έρευνα και τη δίωξη των αδικημάτων διαφθοράς. Στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, οι αρχές δεν έδωσαν κανένα σχετικό στοιχείο όσον αφορά στη σύσταση αυτή.
9. Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν τώρα ότι, στο πλαίσιο της συνεχούς εκπαίδευσης των δικαστών και των εισαγγελέων, διοργανώθηκε ένα σεμινάριο στην Εθνική Σχολή Δικαστών, στις 26 - 27 Φεβρουαρίου 2015, υπό τον τίτλο «*Δικαιοσύνη, διοίκηση και αντιμετώπιση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα*». Το σεμινάριο απευθυνόταν σε δικαστές και εισαγγελείς σε διάφορες βαθμίδες. Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης αυτής, το αδίκημα της δωροδοκίας εξετάστηκε ειδικότερα από ένα λέκτορα της Νομικής Σχολής και, κατά τη διάρκεια της παρουσίασης, αναφέρθηκε ότι τα αδικήματα ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας, στο πλαίσιο του Ποινικού Κώδικα, είναι αυτόνομα αδικήματα τα οποία δεν απαιτούν καμία συμφωνία μεταξύ των μερών. Οι αρχές προσθέτουν ότι πρόθεση της Εθνικής Σχολής Δικαστών είναι να συμπεριλάβει αυτό το «ζήτημα της καταπολέμησης της διαφθοράς» στη μελλοντική συνεχή επιμόρφωσή της, σε τακτική βάση.
10. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν και υπενθυμίζει ότι τα

αδικήματα της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας, σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα, ποινικοποιούνται ως αυτόνομα αδικήματα, δηλαδή δεν απαιτείται από το νόμο συμφωνία μεταξύ των μερών. Η θέση αυτή υποστηρίζεται από τις αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου (1202/2011 και 253/2012). Το ζήτημα που τονίστηκε στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 111) ήταν ότι το επίπεδο των αποδεικτικών στοιχείων που απαιτούνται για τη δίωξη των αδικημάτων αυτών σχετιζόταν, συχνά, στην πράξη με την ύπαρξη συμφωνίας. Οι αρχές αναφέρθηκαν στην κατάσταση του δικαίου, όπως αυτό ερμηνεύεται από το Ανώτατο Δικαστήριο, στην εκπαίδευση που παρέχεται από το Δικηγορικό Σύλλογο και σε πιο πρόσφατη εκπαίδευση που διοργανώθηκε από την Εθνική Σχολή Δικαστών, όσον αφορά στους δικαστές και τους εισαγγελείς. Η εκπαίδευση αυτή, όταν παρέχεται σε τακτική βάση, περιλαμβάνει διευκρινίσεις σχετικά με το τι απαιτείται από το νόμο για τη δίωξη της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας. Η GRECO επικροτεί τα μέτρα που έχουν ληφθεί και προτρέπει τις αρχές να συμπεριλάβουν το ανακριτικό προσωπικό επιβολής του νόμου στην εν λόγω μελλοντική εκπαίδευση.

11. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση iii έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

Σύσταση v.

12. *Η GRECO συνέστησε να ποινικοποιηθεί ευρύτερα η δωροδοκία εθνικών, αλλοδαπών και διεθνών μελών δημόσιων συνελεύσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4, 6 και 10 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου (ETS 173), ιδίως όσον αφορά στην «παροχή» και τη «λήψη» αδικαιολόγητων πλεονεκτημάτων, τους μεσάζοντες, τους τρίτους αποδέκτες και το πεδίο εφαρμογής των πράξεων / παραλείψεων του δωρολήπτη.*

13. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή αξιολογήθηκε ως υλοποιηθείσα εν μέρει στην Έκθεση Συμμόρφωσης και, μετά από περαιτέρω βελτιώσεις, η σύσταση παρέμεινε εν μέρει υλοποιηθείσα στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης. Η GRECO επικρότησε τις τροποποιήσεις των άρθρων 159 και 159 του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.) ¹ και δήλωσε τα εξής: «Η ενεργητική και παθητική δωροδοκία ενός μέλους του κοινοβουλίου ή τοπικού συμβουλίου «σε σχέση με οποιαδήποτε εκλογή ή ψηφοφορία», αν το ωθεί να απέχει από τη συμμετοχή σε εκλογές ή ψηφοφορία, να

υποστηρίζει ένα συγκεκριμένο θέμα που υπόκειται σε ψηφοφορία ή να ψηφίσει με συγκεκριμένο τρόπο, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των νέων άρθρων 159 και 159Α του Ποινικού Κώδικα, ενώ οι περιπτώσεις που δεν σχετίζονται με την άσκηση των νομοθετικών καθηκόντων καλύπτονται από τη γενική διάταξη του άρθρου 235 του Ποινικού Κώδικα. Όσον αφορά στα αλλοδαπά και διεθνή μέλη δημόσιων συνελεύσεων, η ενεργητική και παθητική δωροδοκία, στο βαθμό που τα αφορά, ποινικοποιείται βάσει της νέας παραγράφου 2, του άρθρου 263Α του Ποινικού Κώδικα, η οποία τα υπάγει στα νέα άρθρα 235 παρ. (1) και παρ. (2) και 236 του Ποινικού Κώδικα. Παρά τις εν λόγω αξιοσημείωτες βελτιώσεις, αρκετά κενά μπορούν να παρατηρηθούν στο άρθρο 159, παράγραφος 2, σχετικά με την παθητική δωροδοκία μελών του κοινοβουλίου. Έτσι, αναφορές γίνονται μόνο στην «*αποδοχή μιας προσφοράς ή υπόσχεσης*» ή ενός «*αιτήματος*» αθέμιτου ωφελήματος, με το στοιχείο της «*λήψης*» να εξακολουθεί να παραλείπεται. Η δυνατότητα λήψης του οφέλους έμμεσα, μέσω μεσάζοντα, έχει, επίσης, αγνοηθεί. Η GRECO συμπεραίνει ότι πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα προκειμένου να ποινικοποιηθεί ευρύτερα η δωροδοκία εθνικών, αλλοδαπών και διεθνών μελών δημόσιων συνελεύσεων, ιδίως όσον αφορά στη «*λήψη*» ενός αθέμιτου ωφελήματος και στους μεσάζοντες.»

14. Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν υποβάλει ακόμη νέα, σημαντικά, στοιχεία σε σχέση με τη σύσταση αυτή.

15. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση ν παραμένει εν μέρει υλοποιηθείσα.

Σύσταση νι.

16. *Η GRECO συνέστησε να διενεργηθεί κατάλληλη αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων που αφορούν στη δωροδοκία και την εμπορία επιρροής.*

17. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή θεωρήθηκε ως μη υλοποιηθείσα στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης. Ενώ η GRECO επικρότησε την εκπόνηση του έργου «*Ένα συνεκτικό μοντέλο για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, στην Ελλάδα*», αυτό δεν είχε αποφέρει τότε κανένα αποτέλεσμα.

18. Οι αρχές αναφέρουν τώρα ότι τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος «*Ένα συνεκτικό μοντέλο για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της*

διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, στην Ελλάδα» έχουν δημοσιευθεί σε δύο τόμους ². Ο πρώτος περιλαμβάνει τα αποτελέσματα μιας «συλλογικής εμπειρικής έρευνας», η οποία βασίζεται στις απαντήσεις που δόθηκαν στα τρία λεπτομερή ερωτηματολόγια τα οποία διανεμήθηκαν σε δημόσιους λειτουργούς φορέων της ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης, στους μηχανισμούς ελέγχου της διοίκησης και σε εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών (Μέρος I - αποτελούμενο από 1.763 σελίδες). Ο δεύτερος τόμος είναι μια συγκριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου για το οικονομικό έγκλημα και τη διαφθορά στο δημόσιο τομέα, σε δικαιοδοσίες πέντε τρίτων χωρών, οι οποίες απηχούν διαφορετικές νομικές παραδόσεις (Μέρος II - αποτελούμενο από 591 σελίδες). Το έργο επικεντρώνεται στα εγκλήματα της φοροδιαφυγής, του λαθρεμπορίου, των χρεών προς το Δημόσιο, της απάτης, της υπεξαίρεσης, της δωροδοκίας, της εμπορίας επιρροής και σε άλλα αδικήματα που σχετίζονται με τη διαφθορά και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Εκτός από τις ουσιαστικές διατάξεις των ανωτέρω εγκλημάτων, εξετάζονται, επίσης, δικονομικά ζητήματα σε σχέση με τη διεθνή δικαστική συνεργασία καθώς και τα μεγάλα προβλήματα που προκύπτουν λόγω της σχέσης μεταξύ του διοικητικού και του ποινικού δικαίου. Ένας συγκεκριμένος στόχος είναι η εξέταση του διοικητικού μηχανισμού για τον έλεγχο της διαφθοράς στον τομέα των δημόσιων συμβάσεων και το ζήτημα της ευθύνης των νομικών προσώπων. Συγκεκριμένα, στον πρώτο τόμο, αξιολογείται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την ποινική αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος για την καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα. Ο στόχος είναι να υπογραμμιστούν, μεταξύ άλλων μέσω μιας εκτεταμένης νομολογιακής έρευνας, τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, όχι μόνο στο επίπεδο των νομοθετικών διατάξεων (οι διάφορες νομοθετικές αλλαγές μέχρι το νόμο 4267/2014 έχουν ληφθεί υπόψη), αλλά και στον τρόπο εφαρμογής τους στην πράξη. Το έγκλημα της δωροδοκίας, ως βασική μορφή της διαφθοράς στην Ελλάδα, αναλύεται μαζί με το ιστορικό του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, συμπεριλαμβανόμενων και των σημαντικότερων αλλαγών που θεσπίστηκαν με τον νόμο 4254/2014 όπως, για παράδειγμα, η διαφορετική ρύθμιση της δωροδοκίας στο δημόσιο και τον

ιδιωτικό τομέα. Το ίδιο ισχύει και για το έγκλημα της εμπορίας επιρροής. Μετά την ανάλυση της αντικειμενικής υπόστασης (*actus reus*) και της υποκειμενικής υπόστασης (*mens rea*) των εγκλημάτων, υφίσταται μια εμπεριστατωμένη εξέταση σχετικά με τη συμβατότητα του ελληνικού νομικού συστήματος με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Χώρας. Αναλύεται, επίσης, η αποτελεσματικότητα των διατάξεων της δωροδοκίας και της εμπορίας επιρροής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι αρχές τονίζουν ότι μερικές από τις ρυθμίσεις αυτής της νομοθεσίας είναι καινούργιες και το ερευνητικό πρόγραμμα δεν εμφανίζει στατιστικά στοιχεία για το έτος 2014. Το πρόγραμμα υιοθετεί μια θεωρητικότερη προσέγγιση ως προς το πώς οι νέες αλλαγές αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τα θέματα διαφθοράς. Για παράδειγμα, το άρθρο 235 παρ. 3 του Ποινικού Κώδικα, με το οποίο ο δημόσιος λειτουργός τιμωρείται αν ζητά ή λαμβάνει οποιοδήποτε αθέμιτο ωφέλημα, χωρίς σύνδεση με συγκεκριμένη ενέργεια εκ μέρους του, στοχεύει στην πιο συνήθη μορφή της διαφθοράς στην Ελλάδα (π.χ. στην επαναλαμβανομένη προσφορά δώρων σε δημόσιους λειτουργούς προκειμένου να δημιουργηθεί σχέση εξάρτησης).

19. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν και επικροτεί την πρωτοβουλία για τη διενέργεια έρευνας σχετικά με την αποτελεσματικότητα της δίωξης των αδικημάτων διαφθοράς στην Ελλάδα. Αν και δεν έχουν παρουσιαστεί ποσοτικά στοιχεία και λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές από τις διατάξεις έχουν τροποποιηθεί τόσο πρόσφατα ώστε δεν υφίστανται ακόμα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, η GRECO έχει την άποψη ότι η Ελλάδα έχει κάνει ό,τι θα μπορούσε να αναμένεται σε σχέση με τη σύσταση αυτή - υπό τις δεδομένες περιστάσεις.
20. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση νί έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

Σύσταση vii.

21. *Η GRECO συνέστησε να διασφαλιστεί ότι η δωροδοκία αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών, δικαστών, μελών δημόσιων συνελεύσεων, διαιτητών και ενόρκων ποινικοποιείται σε σχέση με τους δωρολήπτες από οποιοδήποτε τρίτο Κράτος, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου (ETS 173) και τα άρθρα 4 και 6 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της (ETS 191).*

22. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή είχε υλοποιηθεί εν μέρει στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης. Μετά τις τροποποιήσεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 263Α του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.), η οποία επέκτεινε την εφαρμογή των άρθρων 235 παρ. (1) και παρ. (2) και 236 του Ποινικού Κώδικα σε μια ευρεία κατηγορία αλλοδαπών φορέων, συμπεριλαμβανόμενων, ειδικότερα, και των αλλοδαπών δημόσιων λειτουργιών, των δικαστών, των μελών δημόσιων συνελεύσεων, των διαιτητών και των ενόρκων, η GRECO εξέφρασε την ικανοποίησή της για την εναρμόνιση των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα με τις απαιτήσεις των άρθρων 5 και 6 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου και του άρθρου 6 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της. Ωστόσο, η GRECO εξακολουθούσε να ανησυχεί για το ότι η δωροδοκία των αλλοδαπών διαιτητών, οι οποίοι δεν έχουν χαρακτηριστεί ως «ασκούντες δημόσια υπηρεσία ή λειτουργία», βάσει του εσωτερικού δικαίου, δεν καλύπτεται από τη νέα διάταξη του άρθρου 263Α του Ποινικού Κώδικα.

23. Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν υποβάλει κανένα νέο σημαντικό στοιχείο σε σχέση με τη σύσταση αυτή.

24. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση vii παραμένει εν μέρει υλοποιηθείσα.

Σύσταση viii.

25. *Η GRECO συνέστησε να ποινικοποιηθεί το αδίκημα της εμπορίας επιρροής με ενιαίο τρόπο, διασφαλίζοντας ότι πληρούνται όλες οι απαιτήσεις του άρθρου 12 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά (ETS 173), ιδίως όσον αφορά στα στοιχεία της ανάρμοστης επιρροής, την ενεργητική πλευρά του αδικήματος της εμπορίας επιρροής, τη ζήτηση αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος, τα μη περιουσιακά πλεονεκτήματα, τους μεσάζοντες και τρίτους αποδέκτες.*

26. Η GRECO υπενθυμίζει ότι η σύσταση αυτή είχε αξιολογηθεί ως εν μέρει υλοποιηθείσα στην Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης. Η σύσταση παρέμεινε εν μέρει υλοποιηθείσα στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση. Η GRECO επικρότησε το νέο άρθρο 237Α του Ποινικού Κώδικα, το οποίο καλύπτει όχι μόνο την παθητική αλλά και την ενεργητική πλευρά του αδικήματος της εμπορίας επιρροής και περιλαμβάνει τα στοιχεία του αδικήματος που έλειπαν κατά το παρελθόν: την ανάρμοστη

επιρροή, τη ζήτηση αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος, τα μη περιουσιακά πλεονεκτήματα, τους μεσάζοντες και τους τρίτους αποδέκτες. Ωστόσο, το προσφάτως ψηφισθέν άρθρο καλύπτει ένα περιορισμένο φάσμα λειτουργών. Σε αντίθεση με τις απαιτήσεις του άρθρου 12 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου, το οποίο ποινικοποιεί την ανάρμοστη επιρροή κατά τη λήψη αποφάσεων των εθνικών δημόσιων λειτουργών (άρθρο 2), των μελών των εθνικών δημόσιων συνελεύσεων (άρθρο 4), των μελών των αλλοδαπών δημόσιων συναθροίσεων (άρθρο 6), των υπαλλήλων διεθνών οργανισμών, των μελών διεθνών κοινοβουλευτικών συνελεύσεων, των δικαστών και των λειτουργών διεθνών δικαστηρίων (άρθρα 9-11), το άρθρο 237Α του Ποινικού Κώδικα - όπως σαφώς προκύπτει από το κείμενο του - ισχύει μόνο για τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 159 του Ποινικού Κώδικα (μέλη εθνικών νομοθετικών, εκτελεστικών και τοπικής αυτοδιοίκησης φορέων), στο άρθρο 235 παρ. (1) του Ποινικού Κώδικα (εθνικοί δημόσιοι λειτουργοί) και στο άρθρο 237 παρ. (1) του Ποινικού Κώδικα (εθνικοί δικαστές, ένορκοι και διαιτητές). Ομοίως, δεν υφίσταται καμία διάταξη στο κείμενο του νέου νόμου ή στην Αιτιολογική του Έκθεσης, η οποία θα καθιστούσε, για παράδειγμα, τις προαναφερθείσες παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 263Α του Ποινικού Κώδικα εφαρμόσιμες στο άρθρο 237Α του Ποινικού Κώδικα. Επιπλέον, δεν αναφέρεται ρητά ότι, για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος, η επιρροή δεν είναι απαραίτητο να ασκείται πράγματι ή να οδηγεί στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Ενώ είναι ικανοποιημένη με τη σημαντική βελτίωση ως προς την ποινικοποίηση του αδικήματος της εμπορίας επιρροής, η GRECO κάλεσε τις αρχές να βελτιώσουν περαιτέρω τις σχετικές διατάξεις, έτσι ώστε να τις οδηγήσουν σε πλήρη συμμόρφωση με το άρθρο 12 της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά.

27. Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν υποβάλει κανένα νέο σημαντικό στοιχείο σε σχέση με τη σύσταση αυτή.

28. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση viii παραμένει εν μέρει υλοποιηθείσα.

Σύσταση x.

29. *Η GRECO συνέστησε την κατάργηση της ειδικής παραγράφης για τη δίωξη των μελών και των πρώην μελών της κυβέρνησης.*

30. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή αξιολογήθηκε ως μη υλοποιηθείσα στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, δεδομένου ότι η κατάργηση της ειδικής παραγράφου που θεσπίστηκε για τα μέλη και τα πρώην μέλη της κυβέρνησης απαιτούσε αλλαγή στο Σύνταγμα, η οποία δεν είχε λάβει χώρα. Η GRECO υπενθύμισε, επίσης, ότι ο νόμος 3126/2003, σχετικά με την ποινική ευθύνη των μελών και των πρώην μελών της κυβέρνησης, είχε θεσπίσει πενταετή παραγραφή από τη διάπραξη του αδικήματος τόσο για τα πλημμελήματα όσο και για τα κακουργήματα, σε αντίθεση με τα 5 και 15 έτη, αντίστοιχα, για το σύνηθες καθεστώς. Είχε κατά το παρελθόν τονιστεί ότι μια τέτοια μειωμένη προθεσμία παραγράφου για κακουργήματα - τα οποία είναι εξ ορισμού τα σοβαρότερα αδικήματα - αποτελούσε εμπόδιο για την αποτελεσματική δίωξη των πρώην και νυν μελών της κυβέρνησης για αδικήματα δωροδοκίας και ότι εθεωρείτο ως αδικαιολόγητη και ικανή να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη του κοινού. Η GRECO επανέλαβε την παρότρυνσή της προς τις αρχές να προχωρήσουν άμεσα στην κατάργηση της ειδικής αυτής παραγράφου, όπως προτείνεται στη σύσταση.
31. Οι αρχές της Ελλάδας αναφέρονται τώρα μόνο στην ανάγκη για τροποποίηση του Συντάγματος, προκειμένου να συμμορφωθούν με τη σύσταση αυτή, η οποία δεν έχει υλοποιηθεί.
32. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση x παραμένει μη υλοποιηθείσα
Σύσταση χι.
33. *Η GRECO συνέστησε να τροποποιηθεί η ισχύουσα νομοθεσία ώστε να αποκλείει ρητά τη λειτουργία του άρθρου 30 παρ. (2) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σχετικά με την αναβολή ή την αναστολή της δίωξης «πολιτικών πράξεων» και «αδικημάτων μέσω των οποίων μπορούν να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του Κράτους», στο πλαίσιο όλων των εγχώριων και αλλοδαπών αδικημάτων δωροδοκίας.*
34. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή αξιολογήθηκε ως μη υλοποιηθείσα στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, καθώς καμία δράση δεν είχε αναφερθεί. Η GRECO υπενθύμισε, επίσης, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. (2) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ), τα «πολιτικά αδικήματα» και τα «αδικήματα μέσω των οποίων μπορούν να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του Κράτους» μπορούν να

εξαιρεθούν από τη δίωξη με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, μετά από σύμφωνη γνώμη του Υπουργικού Συμβουλίου. Μετά από σύσταση του ΟΟΣΑ, η διάταξη αυτή δεν ισχύει πλέον στο πλαίσιο της Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθεί να εφαρμόζεται σε όλα τα άλλα αδικήματα δωροδοκίας, τόσο στο εθνικό όσο και στο διεθνές πλαίσιο. Η GRECO είχε κατά το παρελθόν υπογραμμίσει ότι η προαναφερθείσα προσαρμοσμένη εξαίρεση μετέφερε λάθος μήνυμα όσον αφορά στη δέσμευση της Ελλάδας να αντιμετωπίσει με αποφασιστικότητα τη διαφθορά. Προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική δίωξη των αδικημάτων δωροδοκίας, κάλεσε τις αρχές να άρουν τα αδικήματα που σχετίζονται με τη διαφθορά από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 παρ. (2) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπως προτείνεται στη σύσταση.

35. Οι ελληνικές αρχές δεν έχουν υποβάλει κανένα νέο σημαντικό στοιχείο σε σχέση με τη σύσταση αυτή.

36. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση χί παραμένει μη υλοποιηθείσα.

Θέμα II: Διαφάνεια της Χρηματοδότησης των Πολιτικών Κομμάτων

37. Υπενθυμίζεται ότι η Greco, στην Έκθεση Αξιολόγησής της, είχε απευθύνει 16 συστάσεις προς την Ελλάδα σε σχέση με το Θέμα II. Στην Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, οι συστάσεις vii και viii αξιολογήθηκαν ως εν μέρει υλοποιηθείσες και οι συστάσεις i-vi και ix-xvi ως μη υλοποιηθείσες. Στη Δεύτερη Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης εξήχθη το συμπέρασμα ότι οι συστάσεις vii και viii παρέμειναν εν μέρει υλοποιηθείσες και ότι οι συστάσεις i-vi και ix-xvi παρέμειναν μη υλοποιηθείσες. Η συμμόρφωση με τις συστάσεις που είναι σε εκκρεμότητα εξετάζεται στη συνέχεια.

38. Οι αρχές της Ελλάδας αναφέρουν τώρα ότι, στις 23 Οκτωβρίου 2014, ψηφίστηκε ο νέος νόμος 4304/2014 (ΦΕΚ Α' 234/23 Οκτωβρίου 2014) για τον «Έλεγχο των οικονομικών και πολιτικών κομμάτων και των αιρετών αντιπροσώπων της Βουλής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2015, τροποποίησε το νόμο 3023/2002 (ΦΕΚ Α'

146/26 Ιουνίου 2002) με θέμα «Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων από το κράτος - Έσοδα και δαπάνες, προβολή, δημοσιότητα και έλεγχος των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών». Οι αρχές υποστηρίζουν ότι η νέα νομοθεσία, η οποία είναι στη διάθεση της GRECO, αναφέρεται σε όλες τις συστάσεις που απηύθυνε η GRECO βάσει του Θέματος II.

Σύσταση i.

39. Η GRECO συνέστησε να παραταθεί η περίοδος οικονομικής αναφοράς που ισχύει για τις προεκλογικές εκστρατείες, ούτως ώστε να καταγράφεται, επακριβώς και συνολικά, η οικονομική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.
40. Οι αρχές αναφέρουν ότι, σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 1 περίπτωση δ (δα και δβ) του νόμου 4304/2014, η περίοδος ελέγχου των προεκλογικών δαπανών ορίζεται πλέον ως οι έξι μήνες πριν την ανακοίνωση των τακτικών γενικών βουλευτικών εκλογών και των εκλογών για την ανάδειξη των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Με την επέκταση της περιόδου αναφοράς, η χρηματοοικονομική πληροφόρηση για τις προεκλογικές εκστρατείες και τη χρηματοδότηση των προεκλογικών εκστρατειών παρέχεται, με τον τρόπο αυτό, σε ένα ακριβές χρονικό πλαίσιο.
41. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν και επικροτεί τα μέτρα που λήφθηκαν προκειμένου να προβλεφθεί μια εκτεταμένη και ακριβής προεκλογική χρονική περίοδος, εντός της οποίας οι οικονομικές εκθέσεις των προεκλογικών εκστρατειών πρέπει να περιλαμβάνουν τα απαιτούμενα στοιχεία. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO λαμβάνει υπόψη ότι αυτή η εκτεταμένη περίοδος καλύπτει μόνο τα στοιχεία σχετικά με τον έλεγχο των δαπανών, ενώ η προηγούμενη κατάσταση φαίνεται να διατηρείται σε σχέση με διάφορες μορφές εσόδων (συμπεριλαμβανόμενων και των δωρεών).
42. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση i έχει υλοποιηθεί εν μέρει.

Σύσταση ii.

43. Η GRECO συνέστησε (i) να καταργηθεί η δυνατότητα χρησιμοποίησης ανώνυμων κουπονιών για δωρεές προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς και υποψήφιους προς εκλογή και (ii) να θεσπιστεί η απαίτηση να γίνονται με τραπεζικό έμβασμα όλες οι

δωρεές που υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς και, ενδεχομένως, υποψήφιους προς εκλογή.

44. Οι αρχές αναφέρουν, σε σχέση με το πρώτο σκέλος της σύστασης, ότι έχει καταργηθεί η διάταξη περί ανώνυμων κουπονιών, σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 4 του νόμου 4304/2014 που τροποποίησε το άρθρο 7 του νόμου 3023/2002 με θέμα «Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων από το κράτος - Έσοδα και δαπάνες, προβολή, δημοσιότητα και έλεγχος των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών». Η έκδοση των κουπονιών, των οποίων η αγορά είναι μέσο χρηματοδότησης, επιτρέπεται μόνον εφόσον τα κουπόνια είναι αριθμημένα και σφραγισμένα από την Ελεγκτική Επιτροπή (του άρθρου 3Α του νόμου 3213/2003). Επιπλέον, αυτά πρέπει να αναφέρουν το ονοματεπώνυμο και τον αριθμό φορολογικού μητρώου ή τον αριθμό δελτίου ταυτότητας του αγοραστή - χορηγού. Επίσης, στο τέλος κάθε έτους, η Ελεγκτική Επιτροπή οφείλει να διασταυρώνει εάν το υπόλοιπο που προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ των κουπονιών που σφραγίστηκαν και πουλήθηκαν από το κόμμα ή το συνασπισμό κομμάτων συμπίπτει με τον αριθμό των μη χρησιμοποιηθέντων κουπονιών, τα οποία θα πρέπει να επιστρέφονται στην Επιτροπή από τους χρήστες. Επιπλέον, οι αρχές επισημαίνουν ότι μια πρόσφατη απόφαση που εκδόθηκε από τον Πρόεδρο της Ελεγκτικής Επιτροπής, καθορίζει τη διαδικασία για την επιστροφή των κουπονιών τα οποία δεν πουλήθηκαν, τα μέσα και τους φορείς που επιβεβαιώνουν την καταστροφή τους, καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια. Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος της σύστασης, σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 και το άρθρο 6 παράγραφος 1 του νόμου 4304/2014, η χρηματοδότηση προς τα πολιτικά κόμματα ή τους συνασπισμούς κομμάτων και τους υποψήφιους ή / και εκλεγμένα μέλη του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου γίνεται με ονομαστικές καταθέσεις στους τραπεζικούς λογαριασμούς που αναφέρονται στο άρθρο 5 του νόμου 3023/2002 (παράγραφοι 1 και 2), αντίστοιχα. Σε αυτή την περίπτωση, όποιος επιθυμεί να κάνει μια δωρεά σε ένα κόμμα ή έναν υποψήφιο μπορεί να το κάνει μόνο ονομαστικά, ενώ κάποιοι ακόμη περιορισμοί περιλαμβάνονται και στο άρθρο 5 παράγραφος 5 του νόμου 4304/2014

(για τα κόμματα), και το άρθρο 6 παράγραφος 4 (για τους υποψήφιους). Στο πλαίσιο αυτό και σε όλες τις περιπτώσεις (όχι μόνο για τις δωρεές που υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο όριο) η σχέση των κεφαλαίων που προσφέρονται με το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που προέβη στη δωρεά μπορεί, πάντα, να προσδιοριστεί.

45. Η GRECO είναι στην ευχάριστη θέση να πληροφορηθεί ότι η νέα νομοθεσία καταργεί τη δυνατότητα χρήσης ανώνυμων κουπονιών για δωρεές τα οποία προηγουμένως επέτρεπαν ανεξέλεγκτες ροές δωρεών προς κόμματα, συνασπισμούς και υποψήφιους προς εκλογή. Μετά τη θέσπιση της νέας νομοθεσίας, τα κουπόνια μπορούν να ακόμα χρησιμοποιηθούν. Ωστόσο, ο αγοραστής κάθε κουπονιού πρέπει τώρα να ταυτοποιείται. Επιπλέον, η GRECO είναι στην ευχάριστη θέση να διαπιστώσει ότι ο νέος νόμος προβλέπει ότι η χρηματοδότηση προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς και υποψήφιους προς εκλογή θα πρέπει να διενεργείται με ονομαστικές καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς. Η GRECO κατανοεί αυτή τη ρύθμιση ως τον ισχύοντα βασικό κανόνα και ότι άλλες μορφές εμβασμάτων είναι αποδεκτές, υπό την προϋπόθεση ότι θα ταυτοποιείται ο δότης. Ανεξαρτήτως αυτού, σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα και τους συνασπισμούς, οι δωρεές που υπερβαίνουν τα 1.500 ευρώ πρέπει να γίνονται μέσω τραπεζικού εμβάσματος και το ίδιο ισχύει και για τις δωρεές προς υποψήφιους άνω των 500 ευρώ.

46. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση ii έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση iii.

47. *Η GRECO συνέστησε να ληφθούν κατάλληλα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί ότι τα δάνεια που χορηγούνται σε πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς και υποψήφιους προς εκλογή δεν χρησιμοποιούνται για την παράκαμψη των κανονισμών χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, εξακριβώνοντας, ιδίως, εάν τα δάνεια αποπληρώνονται σύμφωνα με τους όρους υπό τους οποίους είχαν χορηγηθεί.*

48. Οι αρχές αναφέρουν ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του νόμου 4304/2014, το σύνολο των εισοδημάτων, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 παρ. (1) περ. (ζ), το οποίο περιλαμβάνει, ειδικά, τα δάνεια ως μορφή χρηματοδότησης, καθώς και όλες τις δαπάνες, όπως ορίζονται στο άρθρο 1 (θ) του ίδιου νόμου, κάθε κόμματος ή συνασπισμού κομμάτων, πρέπει να μεταφέρεται μέσω ενός από τους, κατ' ανώτατο

όριο, τρεις τραπεζικούς λογαριασμούς που επιτρέπεται να τηρούνται από οποιοδήποτε ελεγχόμενο φορέα. Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό, «τα εισοδήματα που πιστώνονται στους λογαριασμούς ενός κόμματος, ενός συνασπισμού κομμάτων ή ενός υποψηφίου, μεταξύ άλλων με τη μορφή δανείου, πρέπει να καταγράφονται και τα στοιχεία των λογαριασμών πρέπει να κοινοποιούνται στην Ελεγκτική Επιτροπή. Η ίδια η Ελεγκτική Επιτροπή, σύμφωνα με τις διατάξεις του Πέμπτου Κεφαλαίου του νόμου 4304/2014, εποπτεύει τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από το νόμο. Τα περιεχόμενα των μη γνωστοποιούμενων λογαριασμών πρέπει να κατάσχονται υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου» (άρθρο 3 παράγραφος 3 του νόμου 4304/2014). Οι αρχές προσθέτουν ότι τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί πρέπει να τηρούν «βιβλία Γ' κατηγορίας», στα οποία πρέπει να καταγράφονται όλα τα έσοδα και οι δαπάνες τους και να τυγχάνουν ηλεκτρονικής επεξεργασίας, ανά κατηγορία, για κάθε έτος. Αυτά τα λογιστικά βιβλία ελέγχονται ετησίως από την Ελεγκτική Επιτροπή. Παρά το γεγονός ότι ο νόμος δεν κάνει σαφή αναφορά στη λογιστική για τα «διαγραφέντα δάνεια», υφίστανται κανόνες για την αποτροπή της «μη πληρωμής» των δανείων αυτών. Οι αρχές αναφέρονται στο άρθρο 19 (ιδβ, ιδε, ιδστ, ιδζ), το οποίο προβλέπει ότι η Ελεγκτική Επιτροπή μπορεί να δημοσιεύει έναν κατάλογο ο οποίος να εμφανίζει τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν από νομικά πρόσωπα, συμπεριλαμβανόμενων και των τραπεζών ή πιστωτικών ιδρυμάτων (ιδβ), καθώς και από ιδιώτες (ιδε και ιδστ). Η χρηματοδότηση θα πρέπει να περιλαμβάνει και τα δάνεια. Η Ελεγκτική Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να εξετάζει αν υφίστανται κρυφές δωρεές και, αν ναι, μπορεί να εξετάζει κατά πόσον η χρηματοδότηση που υπερβαίνει τα ανώτατα όρια έχει επιστραφεί στο δανειοδότη. Επιπλέον, η Ελεγκτική Επιτροπή μπορεί να εξετάζει όλα τα δάνεια πολιτικών κομμάτων / συνασπισμών / υποψηφίων, προκειμένου να εξετάζει τους όρους για τη χορήγησή τους (άρθρο 19, εδάφιο ιδβ). Η Ελεγκτική Επιτροπή πρέπει, επίσης, να δημοσιεύει μια καταγραφή των δωρεών και των δανείων, ισολογισμούς, προϋπολογισμούς και λογαριασμούς που προκύπτουν από τα βιβλία που τηρούνται από τα κόμματα και τα αποτελέσματα του ελέγχου των βιβλίων αυτών, καθώς και τα αιτιολογημένα συμπεράσματά τους.

49. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν, τα οποία δείχνουν μια αυστηρότερη εφαρμογή των λογιστικών κανόνων για την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων. Η GRECO παρατηρεί, επίσης, ότι τα δάνεια, τα οποία θεωρούνται ως οποιαδήποτε άλλη χρηματοδότηση, πρέπει να περιλαμβάνονται στους λογαριασμούς και ότι τα στοιχεία των νέων τραπεζικών λογαριασμών θα πρέπει να κοινοποιούνται στην Ελεγκτική Επιτροπή. Η GRECO επικροτεί τα μέτρα αυτά, τα οποία αποσκοπούν στην ύπαρξη καλύτερου ελέγχου και περισσότερης διαφάνειας όσον αφορά στη λογιστική και τους τραπεζικούς λογαριασμούς για την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων εν γένει, συμπεριλαμβανόμενων και των δανείων. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά δεν αντιμετωπίζουν, ειδικά, την ιδιαίτερη κατάσταση για τον τρόπο λογοδοσίας σε σχέση με τα δάνεια «που έχουν διαγραφεί» (χωρίς πληρωμή), τα οποία ισοδυναμούν με δωρεές και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τέτοιες. Φαίνεται ότι η δυνατότητα χρήσης «διαγραμμένων δανείων» για την κάλυψη δωρεών και, με τον τρόπο αυτό, την παράκαμψη των περιορισμών όσον αφορά στις δωρεές (π.χ. «ανώτατα όρια» κ.λπ.), όπως περιγράφεται στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 114), εξακολουθεί να επικρατεί, κατ' αρχήν. Ανεξαρτήτως αυτού, οι αρχές έχουν δείξει ότι, ως αποτέλεσμα των νέων απαιτήσεων για λεπτομερέστερη λογιστική, διαφάνεια και έλεγχο, οι δυνατότητες απόκρυψης των μέτρων που αποσκοπούν στην καταστράτηγηση των κανονισμών χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων έχουν μειωθεί σημαντικά, συμπεριλαμβανόμενων και των δανείων.

50. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση iii έχει υλοποιηθεί εν μέρει.

Σύσταση iv.

51. *Η GRECO συνέστησε να διασφαλιστεί ότι όλα τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται σε είδος προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς, μέλη του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και υποψήφιους προς εκλογή (πλην της εθελοντικής εργασίας από μη επαγγελματίες) προσδιορίζονται κατάλληλα και καταγράφονται πλήρως, στην αγοραία αξία τους, τόσο όσον αφορά στις λειτουργικές δραστηριότητες των κομμάτων και των συνασπισμών, όσο και τις προεκλογικές εκστρατείες.*

52. Οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν ότι τα άρθρα 3 και 4 του νόμου 4304/2014

αντικατέστησαν το περιεχόμενο των άρθρων 5 παρ. (4) και 6 παρ. (4) του νόμου 3023/2002, που επικρίθηκε στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 115). Τώρα, οι κανόνες αυτοί ορίζουν ότι όλοι οι τύποι εισοδημάτων των πολιτικών κομμάτων, συνασπισμών και υποψηφίων προς εκλογή θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στους λογαριασμούς. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 1, εδάφιο ιγ του νόμου 4304/2014, εισφορές σε είδος είναι οι οποιασδήποτε μορφής παροχές και διευκολύνσεις προς τους αποδέκτες, οι οποίες δεν είναι χρηματικές, αλλά θα μπορούσαν να έχουν αξία, όπως η εργασία που παρέχεται από δημόσιους λειτουργούς που αποσπώνται ή καθίστανται διαθέσιμοι σε αποδέκτες της χρηματοδότησης. Το γεγονός ότι όλες οι μορφές εισοδήματος πρέπει να περιλαμβάνονται στους λογαριασμούς των αποδεκτών της χρηματοδότησης σημαίνει, επίσης, ότι αυτές εμπίπτουν στον έλεγχο της Ελεγκτικής Επιτροπής (του άρθρου 3Α του νόμου 3213/2003). Επιπλέον, μία από τις αρμοδιότητες της Ελεγκτικής Επιτροπής είναι η πλήρης καταγραφή και αξιολόγηση, σε χρηματικούς όρους, των εισφορών που παρέχονται σε είδος στους αποδέκτες της χρηματοδότησης, με βάση την αγοραία τους αξία (άρθρο 19 εδάφιο θ του νόμου 4304/2014).

53. Η GRECO επικροτεί το γεγονός ότι η νέα νομοθεσία αντικαθιστά με σαφήνεια τις προηγούμενες «γκρίζες ζώνες», όσον αφορά στις δωρεές σε είδος, όπως αναφέρεται λεπτομερώς στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 115). Ως αποτέλεσμα αυτού, οποιοδήποτε εισόδημα / δωρεά, είτε χρηματικά είτε με τη μορφή συνεισφοράς σε είδος, πρέπει να λογίζονται σε ισότιμη βάση, στην αγοραία αξία τους. Έτσι, η νέα νομοθεσία περιορίζει τις δυνατότητες νόμιμης παράκαμψης των περιορισμών στις πολιτικές δωρεές και παρέχει ένα σύστημα εποπτείας σε σχέση με τις δωρεές σε είδος.

54. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση iv έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση v.

55. Η GRECO *συνέστησε να απεικονίζεται ορθά στους λογαριασμούς των κομμάτων η αξία των υπηρεσιών που παρέχονται από δημόσιους λειτουργούς που αποσπώνται προκειμένου να επικουρούν τα μέλη του Ελληνικού ή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και να διασφαλίζεται ότι τα στοιχεία αυτά είναι άμεσα διαθέσιμα στο κοινό.*

56. Οι ελληνικές αρχές ενημερώνουν τη GRECO ότι, από την 1η Ιανουαρίου 2014, η «Κοινοβουλευτική Πύλη Διαφάνειας της Βουλής των Ελλήνων»³ περιέχει πράξεις και αποφάσεις του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα του Κοινοβουλίου, σύμφωνα με το άρθρο 164 του Κανονισμού του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Η διάταξη αυτή ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2013, προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερη δημόσια διαφάνεια όσον αφορά στις εργασίες του Κοινοβουλίου, τη διαχείριση, τη διοίκηση, τον προϋπολογισμό και τα θέματα που σχετίζονται με το προσωπικό, συμπεριλαμβανόμενων και των στοιχείων σχετικά με το αποσπασμένο προσωπικό και τις αποδοχές του (στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η οποία εμφανίζεται στην ιστοσελίδα). Δεν υφίσταται καμία υποχρέωση για τα πολιτικά κόμματα να λογοδοτούν για τις υπηρεσίες που παρέχονται στους βουλευτές κατά την εργασία τους εντός του Κοινοβουλίου. Ανεξαρτήτως αυτού, το άρθρο 13 παρ. 1 εδάφιο γ, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, εδάφια ιγ και ιδγ του νέου νόμου 4304/2014 υποχρεώνουν τους εκλεγμένους βουλευτές του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να δηλώνουν, κάθε χρόνο, στο αναλυτικό οικονομικό έγγραφο εσόδων-εξόδων, τις συνεισφορές σε είδος, συμπεριλαμβανόμενων και των υπηρεσιών, με ρητή αναφορά στην αξία της παρεχόμενης από δημόσιους λειτουργούς υπηρεσίας.
57. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν σχετικά με τη δημιουργία μιας ιστοσελίδας που περιέχει στοιχεία για το έργο και τη διοίκηση του Κοινοβουλίου. Λαμβάνει υπόψη, ειδικότερα, ότι τα στοιχεία σχετικά με τους δημόσιους λειτουργούς που αποσπώνται προκειμένου να επικουρούν μέλη του κοινοβουλίου περιέχονται στην ηλεκτρονική έκδοση της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, η οποία παρέχει στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των λειτουργών αυτών, τις αποδοχές τους κλπ. Η GRECO επικροτεί το μέτρο αυτό, το οποίο παρέχει μεγαλύτερη διαφάνεια λόγω του ότι ένας μεγάλος αριθμός δημοσίων λειτουργών ασκούν τα καθήκοντα αυτά στο Κοινοβούλιο. Επιπλέον, οι αρχές αναφέρουν ότι οι παροχές που παρέχονται στο Κοινοβούλιο από αποσπασμένους δημόσιους λειτουργούς θα πρέπει να αιτιολογούνται από τους αποδέκτες των παροχών αυτών, δηλαδή τα μέλη του Κοινοβουλίου. Η GRECO έχει πεισθεί ότι η

υπηρεσία που παρέχεται σε βουλευτές μέσω αποσπασμένου προσωπικού στο Κοινοβούλιο έχει ως στόχο την παροχή συνδρομής προς τους βουλευτές κατά τη λειτουργία τους ως μέλη του Κοινοβουλίου και όχι ως μέλη κόμματος. Τα μέτρα που λαμβάνονται για την ύπαρξη γενικής διαφάνειας όσον αφορά στο αποσπασμένο στο Κοινοβούλιο προσωπικό, καθώς και η υποχρέωση των βουλευτών να υποβάλουν εκθέσεις σχετικά με αυτές τις δωρεές σε είδος φαίνεται να συνιστούν επαρκή απάντηση στην κατάσταση, όπως εξηγείται από τις ελληνικές αρχές.

58. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση ν έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

Σύσταση νι.

59. *Η GRECO συνέστησε να αυξηθεί η διαφάνεια των λογαριασμών και των δραστηριοτήτων των οντοτήτων που σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με πολιτικά κόμματα ή είναι, άλλως, υπό τον έλεγχό τους.*

60. Οι αρχές παραπέμπουν στα άρθρα 3, 4 και 5 του νόμου 4304/2014, και ιδίως στο άρθρο 3 παρ.2, το οποίο ορίζει ότι όλα τα έσοδα και οι δαπάνες ανά νομικό πρόσωπο που εκμεταλλεύονται πολιτικά κόμματα ή συνασπισμοί κομμάτων, ως κέντρα έρευνας και μελέτης, συμπεριλαμβανόμενων και αυτών από δραστηριότητες, όπως η διοργάνωση εκπαιδευτικών σειρών μαθημάτων για το προσωπικό τους, πρέπει να μεταφέρονται μέσω των τραπεζικών λογαριασμών του νομικού προσώπου. Επιπλέον, τα εν λόγω νομικά πρόσωπα επιτρέπεται να ανοίξουν μόνο δύο τραπεζικούς λογαριασμούς και τα στοιχεία σχετικά με αυτούς πρέπει να γνωστοποιούνται, εντός δέκα εργάσιμων ημερών από το άνοιγμά τους, στην Ελεγκτική Επιτροπή. Η ίδια η Ελεγκτική Επιτροπή, σύμφωνα με τις διατάξεις του Πέμπτου Κεφαλαίου, εποπτεύει τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου. Τα περιεχόμενα των μη γνωστοποιηθέντων λογαριασμών θα κατάσχονται υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου. Το ίδιο ισχύει και για τους φορείς που σχετίζονται με πολιτικά κόμματα, όπως τα κέντρα έρευνα και μελέτης (άρθρο 3 παράγραφος 2 του νόμου 4304/2014). Γι' αυτές τις οντότητες, το άρθρο 5 παράγραφος 2 του νόμου 4304/2014 περιέχει μια ειδική διάταξη που αφορά στην ιδιωτική χρηματοδότηση. Αν η καταβολή έγινε

χωρίς τραπεζική κατάθεση στους τραπεζικούς λογαριασμούς, τότε πρέπει να εκδοθεί απόδειξη για το σκοπό αυτό.

61. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν. Η νέα νομοθεσία που ισχύει για τα πολιτικά κόμματα, τους συνασπισμούς και τους υποψήφιους προς εκλογή, όσον αφορά στην τήρηση τραπεζικών λογαριασμών και τη μεταφορά των εισφορών μέσω τραπεζικών λογαριασμών, ως βασικός κανόνας, και ο έλεγχος των εν λόγω λογαριασμών από την Ελεγκτική Επιτροπή (η οποία εξετάζεται στο πλαίσιο μιας σειράς συστάσεων στην παρούσα Έκθεση) ισχύει και για τα νομικά πρόσωπα που ενδέχεται να σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με πολιτικά κόμματα ή συνασπισμούς. Το άρθρο 3 παρ. 2 του νόμου 4304/2014 χρησιμοποιεί την έκφραση «νομικά πρόσωπα που εκμεταλλεύονται πολιτικά κόμματα ή συνασπισμοί κομμάτων, ως κέντρα έρευνας και μελέτης ...». Η GRECO αναγνωρίζει ότι οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν, άμεσα, τους λογαριασμούς των συναφών προσώπων. Ωστόσο, έχουν άμεση επίπτωση στις οικονομικές δραστηριότητες και, έμμεσα, στη διαφάνεια της λογιστικής των εν λόγω προσώπων, δεδομένου ότι σαφώς αντιπροσωπεύουν μια αύξηση στη γενική διαφάνεια των οικονομικών τους δραστηριοτήτων, όπως απαιτείται από την τρέχουσα σύσταση.

62. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση νί έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση vii.

63. Η GRECO συνέστησε να θεσπιστούν προδιαγραφές για την έγκαιρη δημοσίευση των ιδιωτικών δωρεών προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς και υποψήφιους προς εκλογή που υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο.

64. Υπενθυμίζεται ότι η σύσταση αυτή θεωρήθηκε ως εν μέρει υλοποιηθείσα στην Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, καθώς ο νόμος 3870/2010 περί εκλογικών δαπανών σε τοπικό επίπεδο, ο οποίος ψηφίστηκε το 2010, υποχρεώνει τους συνασπισμούς κομμάτων και τους υποψήφιους προς εκλογή σε δήμους με περισσότερους από 10.000 κατοίκους να δημοσιοποιούν τα έσοδα και τις δαπάνες τους.

65. Οι αρχές αναφέρουν τώρα ότι το άρθρο 19 του νέου νόμου 4304/2014 παρέχει στην Ελεγκτική Επιτροπή την αρμοδιότητα τήρησης και διαχείρισης ενός επίσημου

δικτυακού τόπου στον οποίο η πρόσβαση σε πληροφορίες είναι ελεύθερη και στον οποίο η Επιτροπή πρόκειται να δημοσιεύσει τα πλήρη στοιχεία κάθε νομικού προσώπου που παρέχει χρηματοδότηση, οποιασδήποτε αξίας, προς πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς κομμάτων, υποψήφιους προς εκλογή ή μέλη του κοινοβουλίου. Επιπλέον, δίνονται στο δικτυακό τόπο και πλήρη στοιχεία όσον αφορά στους χορηγούς που παρέχουν χρηματοδότηση άνω των 3.000 ευρώ ανά έτος, σε υποψήφιους προς εκλογή ή εκλεγέντες βουλευτές. Ο ίδιος κανόνας ισχύει όσον αφορά στη χρηματοδότηση που υπερβαίνει τα 5.000 ευρώ ανά έτος για τη χορηγία πολιτικών κομμάτων ή συνασπισμών κομμάτων. Οι αρχές προσθέτουν ότι ο νόμος προβλέπει, επίσης, ότι η ταυτότητα των αποδεκτών και το ακριβές ποσό της χρηματοδότησης που λαμβάνεται πρόκειται να συμπεριληφθούν στο δικτυακό τόπο της Ελεγκτικής Επιτροπής. Ο νόμος δεν προβλέπει ρητά οποιαδήποτε χρονικά πλαίσια ως προς τη δημοσίευση, υπό την προϋπόθεση ότι τα στοιχεία αυτά πρέπει να δημοσιοποιούνται ηλεκτρονικά το συντομότερο δυνατό.

66. Η GRECO επικροτεί τα στοιχεία που υποβλήθηκαν, γεγονός που δείχνει ότι η κατάσταση, όπως περιγράφεται στην Έκθεση Αξιολόγησης, δηλ. ότι οι ιδιωτικές δωρεές δεν υπόκειντο, τότε, σε οποιαδήποτε απαιτήσεις δημοσιοποίησης (παράγραφος 118), έχει αλλάξει δραματικά με τη θέσπιση της νέας νομοθεσίας στην οποία παραπέμπουν οι αρχές. Η GRECO λαμβάνει υπόψη ότι η δημοσιοποίηση, αυτή καθαυτή, πρέπει να πραγματοποιείται από την Ελεγκτική Επιτροπή, βάσει των ελέγχων της στα οικεία νομικά πρόσωπα. Αυτό θα πρέπει να έχει τη δυναμική να επιφέρει συνέπεια και σαφήνεια στην εν λόγω διαδικασία. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO λαμβάνει υπόψη, επίσης, ότι η νέα αυτή υποχρέωση της Ελεγκτικής Επιτροπής δεν περιέχει κανόνες ή κατευθυντήριες γραμμές ως προς τη χρονική στιγμή της υποβολής των στοιχείων στην Ελεγκτική Επιτροπή, ούτε την επακόλουθη δημοσίευση των στοιχείων. Η GRECO έχει υποστηρίξει κατ' επανάληψη ότι η έγκαιρη δημοσίευση των στοιχείων αυτών αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την εφαρμογή του νόμου στην πράξη. Η έλλειψη οποιωνδήποτε μόνιμων χρονικών περιορισμών για την υποβολή των στοιχείων και τη δημοσίευση των προσκλήσεων απαιτεί τη λήψη περαιτέρω μέτρων.

67. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση vii παραμένει εν μέρει υλοποιηθείσα.

Σύσταση viii.

68. *Η GRECO συνέστησε να αυξηθεί σημαντικά η διαφάνεια της χρηματοδότησης των προεκλογικών εκστρατειών, ιδίως (i) καθιστώντας εμφανή τη χρηματοδοτική στήριξη από τα πολιτικά κόμματα και τους συνασπισμούς προς τους υποψήφιους στις τοπικές και περιφερειακές εκλογές και (ii) θεσπίζοντας προδιαγραφές υποβολής εκθέσεων και δημοσιοποίησης για όλους τους υποψήφιους ή τους καταλόγους υποψηφίων προς εκλογή, σε όλα τα επίπεδα.*

69. Υπενθυμίζεται ότι το δεύτερο σκέλος της σύστασης αυτής θεωρήθηκε εν μέρει υλοποιηθέν στην Ενδιάμεση Έκθεση Συμμόρφωσης, δεδομένου ότι ο νόμος 3870/2010 περί εκλογικών δαπανών σε τοπικό επίπεδο, ο οποίος ψηφίστηκε το 2010, υποχρεώνει τους συνασπισμούς και τους υποψήφιους προς εκλογή σε δήμους με περισσότερους από 10.000 κατοίκους να δημοσιοποιούν τα έσοδα και τις δαπάνες τους.

70. Οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν τώρα ότι, σε σχέση με το πρώτο σκέλος της σύστασης, το άρθρο 19 του νόμου 4304/2014 ορίζει, γενικά, ότι η Ελεγκτική Επιτροπή πρέπει να διασφαλίζει τη διαφάνεια όσον αφορά στην χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, μέσω της δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων σε ειδικό δικτυακό τόπο. Ειδικότερα, το άρθρο 19 εδάφιο ιδγ ασχολείται με τη διαφάνεια της οικονομικής υποστήριξης των πολιτικών κομμάτων και συνασπισμών προς υποψήφιους σε τοπικές και περιφερειακές εκλογές. Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι μια λεπτομερής καταγραφή, η οποία θα εμφανίζει τις δωρεές, τα δάνεια και κάθε είδους οικονομική βοήθεια, καθώς και τις εισφορές σε είδος, αποτιμημένες σε μετρητά, που έλαβε κάθε υποψήφιος στις εκλογές για το διορισμό εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, από πολιτικά κόμματα ή / και συνασπισμούς κομμάτων, πρέπει να δημοσιοποιείται από την Ελεγκτική Επιτροπή. Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος της σύστασης, οι αρχές παραπέμπουν στην απάντησή τους σε σχέση με τη σύσταση vii.

71. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν. Επαναλαμβάνει ότι η Έκθεση Αξιολόγησης περιγράφει ότι δεν υπήρχαν τότε απαιτήσεις δημοσιότητας

σχετικά με την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στις τοπικές και περιφερειακές εκλογές και ότι τα πολιτικά κόμματα διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο, ιδιαίτερα στους μεγαλύτερους δήμους, ως προς την υποστήριξη των υποψηφίων. Η νέα νομοθεσία (άρθρο 19 εδάφια ιδ και ιδγ του νόμου 4304/2014), ασχολείται με το συγκεκριμένο θέμα της στήριξης των πολιτικών κομμάτων προς υποψήφιους σε τοπικές και περιφερειακές εκλογές, δεδομένου ότι υποχρεώνει την Ελεγκτική Επιτροπή να δημοσιοποιεί λεπτομερή αρχεία για την εν λόγω χρηματοδότηση. Το πρώτο σκέλος της σύστασης έχει, έτσι, εκπληρωθεί. Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος της σύστασης, η GRECO υπενθυμίζει ότι οι συνασπισμοί και οι υποψήφιοι προς εκλογή πρέπει να δημοσιοποιούν τα έσοδα και τις δαπάνες τους σε μια κεντρική βάση δεδομένων, διαθέσιμη στο κοινό, η οποία τηρείται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, σύμφωνα με το νόμο 3870/2010. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε σε σχέση με τη σύσταση vii, έχουν, επίσης, θεσπιστεί απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων και δημοσιοποίησης, βάσει του νόμου 4304/2014, όσον αφορά, *μεταξύ άλλων*, τη χρηματοδότηση των υποψηφίων προς εκλογή, σε κεντρικό επίπεδο. Έτσι, η GRECO διαπιστώνει ότι τα νομοθετικά μέτρα που λήφθηκαν αύξησαν σημαντικά τη διαφάνεια της χρηματοδότησης των προεκλογικών εκστρατειών, όπως απαιτείται από την παρούσα σύσταση.

72. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση viii έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση ix.

73. *Η GRECO συνέστησε να διευκολυνθεί η εύκολη πρόσβαση του κοινού στα δημοσιευμένα στοιχεία σχετικά με τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και των προεκλογικών εκστρατειών.*

74. Οι αρχές παραπέμπουν στα ανωτέρω στοιχεία, συμπεριλαμβανόμενης και της ψήφισης των νόμων 4304/2014 και 3870/2010, οι οποίοι ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις δημοσίευσης εκ μέρους της Ελεγκτικής Επιτροπής, σε σχέση με το κεντρικό επίπεδο και του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, σε σχέση με τις προεκλογικές εκστρατείες σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

75. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν, σύμφωνα με τα οποία

όλες οι δημοσιεύσεις - είτε υπό την ευθύνη της Ελεγκτικής Επιτροπής (κεντρικό επίπεδο) είτε του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (περιφερειακό και τοπικό επίπεδο) - πρέπει να συντελούνται με τη μορφή ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων σε ειδικές ιστοσελίδες που είναι διαθέσιμες στο κοινό. Αυτό φαίνεται να αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με την προηγούμενη κατάσταση με τις περιορισμένες δημοσιεύσεις (ημερήσιες εφημερίδες, σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία) ή στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 120). Η GRECO αναγνωρίζει ότι τα μέτρα που έλαβε η Ελλάδα είναι σύμφωνα με τη σύσταση, ενθαρρύνοντας παράλληλα τις αρχές να διασφαλίζουν ότι η εφαρμογή του νόμου στην πράξη θα προβλέπει ότι τα στοιχεία δεν θα είναι διαθέσιμα μόνο ηλεκτρονικά, αλλά και σε μια μορφή που θα είναι φιλική προς το χρήστη.

76. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση ix έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση x.

77. *Η GRECO συνέστησε να διασφαλιστεί ανεξάρτητος έλεγχος όσον αφορά στην υποχρέωση των πολιτικών κομμάτων να τηρούν βιβλία και λογαριασμούς.*

78. Οι αρχές παραπέμπουν στις εποπτικές αρμοδιότητες της Ελεγκτικής Επιτροπής για τον έλεγχο των πολιτικών κομμάτων σε σχέση με τους κανόνες χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, ο οποίος πραγματοποιείται σε ετήσια βάση, όπως αναφέρεται λεπτομερώς στο άρθρο 11 του νέου νόμου 4304/2014.

79. Η GRECO υπενθυμίζει ότι η υφιστάμενη σύσταση δεν αναφέρεται κυρίως στον εξωτερικό έλεγχο της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων από μια εποπτική αρχή - στην περίπτωση της Ελλάδας, από την Ελεγκτική Επιτροπή. Η σύσταση μάλλον προκλήθηκε από το γεγονός ότι τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα δεν υπόκειντο σε τακτικούς / γενικούς ελέγχους των βιβλίων και των λογαριασμών τους, όπως ισχύει για τα άλλα νομικά πρόσωπα, για παράδειγμα, τις εμπορικές εταιρείες. Οι εν λόγω έλεγχοι μπορούν να εντοπιστούν σε ορισμένα Κράτη Μέλη και σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα (συχνά, ανάλογα με το νομικό τους καθεστώς) και θα μπορούσαν κάλλιστα να είναι χρήσιμοι και ωφέλιμοι για την

επακόλουθη επίβλεψη / έλεγχο από τις εξωτερικές ελεγκτικές αρχές. Αυτό το είδος γενικού ελέγχου δεν έχει θεσπιστεί σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO λαμβάνει υπόψη, επίσης, ότι η παρακολούθηση που υποτίθεται ότι πρέπει να ασκείται από την Ελεγκτική Επιτροπή, περιέχει χαρακτηριστικά που προσεγγίζουν πολύ τον εν λόγω έλεγχο, όπως αυτός πραγματοποιείται σε ετήσια βάση και σε στενή επαφή μεταξύ της Ελεγκτικής Επιτροπής και των φορέων που είναι αρμόδιοι για τα οικονομικά των πολιτικών κομμάτων. Αν και αυτό αποτελεί μέρος του εξωτερικού ελέγχου από την Ελεγκτική Επιτροπή, η GRECO αναγνωρίζει ότι εισέρχεται και στο χώρο του παραδοσιακού λογιστικού ελέγχου. Η απαίτηση της τρέχουσας σύστασης «να διασφαλίζεται ο ανεξάρτητος ⁴ λογιστικός έλεγχος» φαίνεται, επομένως, να ικανοποιείται επαρκώς στην Ελλάδα, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Ελεγκτικής Επιτροπής, σύμφωνα με το νόμο 4304/2014.

80. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση x έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

Σύσταση xi.

81. *Η GRECO συνέστησε να ενισχυθεί σημαντικά η ανεξαρτησία της Ελεγκτικής Επιτροπής από τα πολιτικά κόμματα και τους συνασπισμούς (σύσταση xi),*

82. Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν ότι η προηγούμενη εποπτική αρχή για την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, η «Επιτροπή Ελέγχου», αντικαταστάθηκε από την «Ελεγκτική Επιτροπή», με την ψήφιση του νόμου 4304/2014. Η σύνθεση της Ελεγκτικής Επιτροπής είναι διαφορετική από εκείνη της προκατόχου της. Η Επιτροπή αποτελείται από α) τον Αντιπρόεδρο του Κοινοβουλίου, ως Πρόεδρο, β) τον 4^ο Αντιπρόεδρο του Κοινοβουλίου, ως μέλος, γ) ένα δικαστή από το Ανώτατο Δικαστήριο, ως τακτικό μέλος, δ) ένα σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως τακτικό μέλος, ε) έναν Υποδιευθυντή της Τράπεζας της Ελλάδος, ως τακτικό μέλος, στ) τον Πρόεδρο της Αρχής για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες, της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και του Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακών Στοιχείων, ως τακτικό μέλος, και ζ), τον Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής

Θεσμών και Διαφάνειας, επίσης ως τακτικό μέλος. (Υπάρχουν, επίσης, λεπτομερείς κανόνες για την αντικατάσταση αυτών των λειτουργών.)

83. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν. Υπενθυμίζει, από την Έκθεση Αξιολόγησης, ότι ο λόγος της παρούσας σύστασης ήταν πως η προηγούμενη εποπτική αρχή, η Επιτροπή Ελέγχου, απαρτιζόταν από μια μεγάλη πλειοψηφία βουλευτών, η οποία προερχόταν από τα διάφορα πολιτικά κόμματα που εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο (έξι βουλευτές) και μια μειοψηφία δικαστών (3), που, στην πράξη, έδινε σε κάθε εκπρόσωπο πολιτικού κόμματος τη δυνατότητα να ασκήσει βέτο σε οποιαδήποτε αναγνώριση παραβιάσεων του κόμματός του. Με την ψήφιση του νόμου 4304/2014, η σύνθεση του διάδοχου φορέα, της Ελεγκτικής Επιτροπής, είναι τελείως διαφορετική. Παρά το γεγονός ότι το Κοινοβούλιο διορίζει τον πρόεδρο της Ελεγκτικής Επιτροπής και κάποια άλλα μέλη από τους βουλευτές, είναι θετικό το γεγονός ότι μόνο τρεις από τους επτά εκπροσώπους κατέχουν έδρες στο Κοινοβούλιο, ενώ τα υπόλοιπα τέσσερα μέλη είναι λειτουργοί (δικαστές) από άλλες αρχές, ανεξάρτητες από το Κοινοβούλιο. Η GRECO αναγνωρίζει ότι αυτή η σύνθεση είναι λιγότερο κομματική και ότι παρέχει μεγαλύτερη ανεξαρτησία στην Ελεγκτική Επιτροπή, σε σύγκριση με την κατάσταση της προκατόχου της.

84. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση χί έχει υλοποιηθεί ικανοποιητικά.

Σύσταση xii.

85. Η GRECO *συνέστησε να διασφαλιστεί ένας ουσιαστικότερος και μονιμότερος έλεγχος των οικονομικών εγγράφων των πολιτικών κομμάτων, των συνασπισμών και των υποψηφίων προς εκλογή.*

86. Οι ελληνικές αρχές παραπέμπουν στην ψήφιση του νόμου 4304/2014. Η Ελεγκτική Επιτροπή ενεργεί ως ειδικό όργανο, σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ. 2 του Συντάγματος. Επιπλέον, το άρθρο 19 του νόμου 4304/2014 περιγράφει λεπτομερώς τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, μεταξύ των οποίων είναι το δικαίωμα να ελέγχει πλήρως όλα τα είδη βιβλίων (και όχι απλώς ένα δείγμα από αυτά), καταστάσεων, εγγράφων και λοιπών αρχείων που προβλέπονται από τους ελεγχόμενους φορείς και τα υπόχρεα πρόσωπα, ενώ αυτά υπόκεινται σε κυρώσεις που θα μπορούσαν να επιβληθούν από την Επιτροπή. Ο έλεγχος σε όλα τα είδη βιβλίων και καταστάσεων

των πολιτικών κομμάτων και των υποψηφίων προς εκλογή πρέπει να είναι συνεχώς σε εξέλιξη, δεδομένου ότι η Επιτροπή - στο τέλος κάθε έτους - υποβάλλει έκθεση σχετικά με τις δράσεις της στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής των Ελλήνων και στους Υπουργούς Οικονομικών και Εσωτερικών. Ο έλεγχος των οικονομικών των υποψηφίων μελών του Ελληνικού και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατά τη διάρκεια της περιόδου ελέγχου των εκλογικών δαπανών, πρέπει να ολοκληρώνεται εντός πέντε μηνών από την υποβολή στην Ελεγκτική Επιτροπή των στοιχείων που απαιτούνται.

87. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν σε σχέση με τη σύσταση αυτή, καθώς και τα υπόλοιπα στοιχεία που παρέχονται στην παρούσα Έκθεση, τα οποία δείχνουν, εντελώς ξεκάθαρα, ότι ο έλεγχος της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα έχει βελτιωθεί, στα χαρτιά, με την ψήφιση της νομοθεσίας που αναφέρεται από τις αρχές. Φαίνεται ότι ο προηγούμενος έλεγχος που διενεργούσε η Ελεγκτική Επιτροπή, ο οποίος επικρίθηκε στην Έκθεση Αξιολόγησης, ως επί το πλείστον τυπικής φύσεως, έχει αντικατασταθεί από προδιαγραφές για έναν πολύ ουσιαστικότερο και σε βάθος έλεγχο, υπό την ευθύνη της Ελεγκτικής Επιτροπής, η οποία πρέπει, επίσης, να ελέγχει όλους τους φορείς (πολιτικά κόμματα, συνασπισμούς, υποψηφίους προς εκλογή και συνεισφέροντες, κ.λπ.) που καλύπτονται από το νόμο και όχι μόνο επιλεγμένα δείγματα, όπως κατά το παρελθόν. Η GRECO είναι της άποψης ότι τα νομικά μέτρα που έχουν ληφθεί ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της παρούσας σύστασης.

88. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση xii έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση xiii.

89. Η GRECO συνέστησε (i) να διασφαλιστεί η δημοσίευση και η εύκολη πρόσβαση του κοινού στις εκθέσεις της Ελεγκτικής Επιτροπής, συμπεριλαμβανόμενων και των παραρτημάτων που περιέχουν τις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών και (ii) να θεσπιστεί η δυνατότητα για τα μέλη της Ελεγκτικής Επιτροπής να εκφράζουν και να δημοσιεύουν αποκλίνουσες ή μειοψηφικές γνώμες στην έκθεση της Επιτροπής.

90. Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν ότι το άρθρο 19 του νόμου 4304/2014 προβλέπει τη δημοσίευση στην ειδική ιστοσελίδα της Ελεγκτικής Επιτροπής του λογιστικού

ελέγχου της και ότι το άρθρο 19 παράγραφος 2 (ια) του ίδιου νόμου ορίζει ότι στην επίσημη ιστοσελίδα πρέπει να τηρούνται και να δημοσιεύονται οι αιτιολογημένες διαπιστώσεις κατά τους ελέγχους που διενεργούνται από την Επιτροπή, συμπεριλαμβανόμενων και των διαφορετικών απόψεων που εκφράστηκαν. Η Επιτροπή χρησιμοποιεί το δικό της προσωπικό και δεν εμπλέκονται πλέον «ορκωτοί ελεγκτές».

91. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν. Η δημοσίευση των εκθέσεων της Ελεγκτικής Επιτροπής, συμπεριλαμβανόμενων και των αποκλινουσών απόψεων που εκφράστηκαν στο πλαίσιο της Επιτροπής, προβλέπεται στο νόμο. Οι ορκωτοί ελεγκτές, οι οποίοι χρησιμοποιούνταν για τη συνδρομή της προηγούμενης Επιτροπής Ελέγχου, δεν χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της νέας νομοθεσίας, δηλαδή το μέρος αυτό της σύστασης είναι παρωχημένο. Κατά συνέπεια, η σύσταση αυτή έχει τηρηθεί στο μέτρο του δυνατού, στο στάδιο αυτό. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO επιθυμεί να τονίσει και πάλι ότι η υλοποίηση της σύστασης στην πράξη σημαίνει ότι τα στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα μόνο ηλεκτρονικά, αλλά και σε μια μορφή που είναι φιλική προς το χρήστη. Η Ελλάδα μπορεί να επιθυμεί να επανέλθει με περισσότερα στοιχεία στο ζήτημα αυτό, σε μεταγενέστερο στάδιο, όταν έχει αποκτηθεί περισσότερη γνώση από την εφαρμογή της νέας νομοθεσίας.

92. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση xiii έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

Σύσταση xiv.

93. Η *GRECO* συνέστησε να διασφαλιστεί ότι τα αρχεία θα μπορούν να επανεξετάζονται όταν έρθουν νέα στοιχεία στο φως και να τροποποιηθούν οι κανόνες σχετικά με την τήρηση των οικονομικών εγγράφων από τα κόμματα, τους συνασπισμούς, τους υποψήφιους προς εκλογή, καθώς και από την ίδια την Ελεγκτική Επιτροπή, αναλόγως.

94. Οι αρχές υποστηρίζουν ότι, μετά την ψήφιση της νέας νομοθεσίας (άρθρα 1 (1) ιδ και 19 παράγραφος 2 (ιβ) του νόμου 4304/2014, άρθρο 3B παρ. (4) του νόμου 3213/2003, όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 4281/2014), η Ελεγκτική Επιτροπή,

μετά την ολοκλήρωση μιας έρευνας, πρέπει να αποφασίζει κατά πόσον μια υπόθεση θα πρέπει να τερματιστεί ή να διαβιβαστεί στον αρμόδιο εισαγγελέα, μαζί με μια αιτιολογημένη και λεπτομερή έκθεση. Όταν υφίσταται περίπτωση καταλογισμού, τότε η έκθεση πρέπει να διαβιβάζεται στο Γενικό Επίτροπο του Κράτους, στο Ελεγκτικό Συνέδριο και, όταν είναι απαραίτητο να διερευνηθούν περαιτέρω φορολογικά ή άλλα ζητήματα, τότε η έκθεση πρέπει να διαβιβάζεται στις αρμόδιες φορολογικές αρχές. Όταν η υπόθεση τερματιστεί, μπορεί να επανεξεταστεί όταν το επικαλεστούν τα ενδιαφερόμενα μέρη ή υφίστανται πρόσθετα νέα στοιχεία τα οποία δικαιολογούν την επανεξέταση της υπόθεσης ή είναι απαραίτητο να διασταυρωθούν με μια άλλη έρευνα που διενεργείται από την Επιτροπή. Οι αρχές υποστηρίζουν, επίσης, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 4 του νόμου 4304/2014, τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί κομμάτων πρέπει να τηρούν λεπτομερή αρχεία των λογαριασμών και των δικαιολογητικών εγγράφων που αφορούν κάθε έσοδο και δαπάνη. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά στους υποψήφιους προς εκλογή, σε όλη τη διάρκεια της θητείας τους, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. (1) (ιδγ) και το άρθρο 13, 1γ του ίδιου νόμου.

95. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν τα οποία, στην ουσία, καθιστούν σαφές ότι οι υποθέσεις που ολοκληρώνονται και αρχειοθετούνται από την Ελεγκτική Επιτροπή μπορούν να επανεξεταστούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, για παράδειγμα όταν προκύπτουν νέα στοιχεία ή υφίστανται συσχετισμοί με άλλες υποθέσεις / ελέγχους που είναι σε εξέλιξη. Η διευκρίνιση αυτή ζητήθηκε στην Έκθεση Αξιολόγησης (παράγραφος 126), αν και υπήρχαν ενδείξεις τέτοιων δυνατοτήτων, ακόμη και πριν την τροποποιημένη νομοθεσία. Επιπλέον, τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί κομμάτων είναι υποχρεωμένοι να τηρούν όλους τους λογαριασμούς και τα δικαιολογητικά κάθε λογιστικής χρήσης χωρίς χρονικό όριο και οι υποψήφιοι προς εκλογή σε όλη τη διάρκεια της θητείας τους. Αυτές οι νομοθετικές τροποποιήσεις είναι σε πλήρη συμμόρφωση με τη σύσταση.

96. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση χίν έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση xv.

97. Η GRECO συνέστησε να διασφαλιστεί ότι η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων

σε υπο-εθνικό επίπεδο, τελεί υπό τον έλεγχο ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού μηχανισμού ελέγχου, ιδανικά υπό την εποπτεία της Ελεγκτικής Επιτροπής.

98. Οι αρχές αναφέρουν ότι ένα πρώτο βήμα προς τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας για την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων επιτεύχθηκε με την ψήφιση του νόμου 3870/2010, ο οποίος ρυθμίζει τη χρηματοδότηση και τις δαπάνες των συνασπισμών και των υποψηφίων στις περιφερειακές και δημοτικές εκλογές. Το άρθρο 12 του νόμου 3870/2010 ορίζει ότι οι Επιτροπές Ελέγχου Δαπανών και Εκλογικών Παραβιάσεων έχουν πλέον συσταθεί μόνο σε περιφερειακό επίπεδο, σε σχέση με τους δύο τύπους εκλογών. Επί του παρόντος, υφίστανται 13 περιφέρειες στην Ελλάδα και ο αριθμός των επιτροπών είναι ο ίδιος. Σύμφωνα με το άρθρο 12 του νόμου 3870/2010, οι επιτροπές αυτές θα πρέπει να αποτελούνται από τον πρόεδρο του διοικητικού δικαστηρίου της περιφέρειας, ένα δικαστή του εφετείου, δύο μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, τον Επίτροπο του Ελεγκτικού Συμβουλίου, και τον επικεφαλής της περιφερειακής διεύθυνσης του ΣΔΟΕ (σώμα δίωξης οικονομικού εγκλήματος). Οι αρχές αναφέρουν, επίσης, ότι η Ελεγκτική Επιτροπή ελέγχει την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων των εκλογικών καταλόγων των υποψηφίων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, πρώτου και δευτέρου βαθμού, όπως προβλέπεται στο άρθρο 1 (ιδδ) και το άρθρο 13 παρ.1 (ε) του νόμου 4304/2014.
99. Η GRECO λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που υποβλήθηκαν, στα οποία αναφέρεται ότι η κατάσταση που περιγράφεται στην Έκθεση Αξιολόγησης, όπου η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων ελεγχόταν από πολλές υπο-εθνικές, *ad hoc*, επιτροπές (54 σε νομαρχιακό επίπεδο και 67 σε τοπικό επίπεδο), έχει αντικατασταθεί από 13 ειδικές επιτροπές ελέγχου, σε περιφερειακό επίπεδο, σε σχέση με τις εκλογές και στα δύο αυτά επίπεδα. Επιπλέον, η σύνθεση των Επιτροπών Ελέγχου Δαπανών και Εκλογικών Παραβιάσεων ορίζεται από το νόμο ότι αποτελείται από επαγγελματίες οι οποίοι, σε μεγάλο βαθμό, προέρχονται από δικαστικούς και διοικητικούς φορείς, σε αντίθεση με τις προηγούμενες *ad hoc* ρυθμίσεις με επιτροπές που αποτελούνταν από μη εξειδικευμένο προσωπικό. Επιπλέον, στην Ελεγκτική Επιτροπή έχει, επίσης, δοθεί κάποια περιορισμένη

αρμοδιότητα για τον έλεγχο, σε αυτό το επίπεδο, όσον αφορά στους εκλογικούς καταλόγους των υποψηφίων. Η GRECO είναι της γνώμης ότι αυτά τα νομοθετικά μέτρα είναι προς την κατεύθυνση της συγκέντρωσης, του επαγγελματισμού και της ανεξαρτησίας, όπως απαιτείται από τη σύσταση.

100. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση χν έχει υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύσταση χνι.

101. *Η GRECO συνέστησε (i) να θεσπιστεί μια απαίτηση αναφοράς από την Ελεγκτική Επιτροπή και τους ελεγκτές των εικαζόμενων παραβιάσεων των κανόνων σχετικά με την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στις αρχές επιβολής του νόμου και (ii) να διασφαλιστεί ότι ο μηχανισμός με τον οποίο επιβάλλονται οι κυρώσεις για παραβιάσεις των κανόνων σχετικά με την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων λειτουργεί αποτελεσματικά στην πράξη.*

102. Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν ότι, σε περίπτωση που η Ελεγκτική Επιτροπή έχει υποψίες για τη διάπραξη ποινικών αδικημάτων κατά τη διάρκεια των ελέγχων της, πρέπει να διαβιβάζει, χωρίς καθυστέρηση, τα ευρήματα αυτά και την αιτιολόγησή τους στην αρμόδια εισαγγελική αρχή, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 19 (ιβ) του νόμου 4304 /2014. Επιπλέον, η Ελεγκτική Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 19 (ζ) του ίδιου νόμου, πρέπει να επικουρείται από εισαγγελέα ⁵, που θα έχει ειδικές εξουσίες και θα ασχολείται αποκλειστικά με τις παραβιάσεις του νόμου, ο οποίος πρέπει να παρέχει στην Επιτροπή την αναγκαία συνδρομή σε σχέση με τα θέματα αυτά, καθώς και σε σχέση με τις διοικητικές κυρώσεις που μπορούν να επιβληθούν από την ίδια την Επιτροπή. Η Ελεγκτική Επιτροπή πρέπει να επιβάλει διοικητικές κυρώσεις με αποφάσεις σε σχέση με τις ρυθμισμένους φορείς που παραβιάζουν τις διατάξεις του νόμου 4304/2014 (άρθρο 19 (2β)).

103. Η GRECO εκφράζει την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι ο νόμος 4304/2014 προβλέπει την υποχρέωση της Ελεγκτικής Επιτροπής να αναφέρει υπόνοιες για ποινικά αδικήματα που διαπιστώθηκαν κατά τον έλεγχο της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων. Η υποχρέωση αυτή δεν υπήρχε στην προηγούμενη νομοθεσία. Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος της σύστασης έχει υλοποιηθεί κατά γράμμα. Η

GRECO λαμβάνει υπόψη, επίσης, και άλλα νομοθετικά μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί προκειμένου να βελτιωθούν οι μηχανισμοί της Ελεγκτικής Επιτροπής, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερο το σύστημα επιβολής κυρώσεων. Η ειδική δομή της εισαγγελικής αρχής για συνδρομή της Επιτροπής σε θέματα που αφορούν στις κυρώσεις είναι ένα ενδιαφέρον μοντέλο, το οποίο μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικό για το σκοπό αυτό. Επιπλέον, η συνολική βελτίωση του ελέγχου των οικονομικών και οι ευρείες αρμοδιότητες που παρέχονται στην Ελεγκτική Επιτροπή, από την άποψη του σε βάθος ελέγχου του συνόλου, σε αντίθεση με το προηγούμενο δείγμα, των εκθέσεων. Οι συνδεδεμένες εξουσίες δράσης της Επιτροπής θα έχουν, κατά πάσα πιθανότητα, θετικές συνέπειες και για την αποτελεσματικότητα του συστήματος επιβολής κυρώσεων - μια ευπρόσδεκτη αλλαγή από την κατάσταση που περιγράφεται στην Έκθεση Αξιολόγησης. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO λαμβάνει υπόψη ότι η νέα νομοθεσία τέθηκε σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2015 και ότι είναι πολύ νωρίς προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά της στην πράξη. Παρ' όλα αυτά, η GRECO αναγνωρίζει ότι η Ελλάδα έχει, επίσης, ανταποκριθεί επαρκώς στο δεύτερο σκέλος της σύστασης, στο μέτρο του δυνατού υπό αυτές τις συνθήκες.

104. Η GRECO συμπεραίνει ότι η σύσταση χνί έχει αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

105. **Ενόψει των ανωτέρω, η GRECO συμπεραίνει ότι η Ελλάδα έχει πλέον υλοποιήσει σε ικανοποιητικό βαθμό ή αντιμετώπισε με ικανοποιητικό τρόπο συνολικά δεκαεννέα από τις είκοσι επτά συστάσεις που περιέχονται στον Έκθεση του Τρίτου Γύρου Αξιολόγησης.** Από τις υπόλοιπες συστάσεις, έξι έχουν εν μέρει υλοποιηθεί και δύο δεν έχουν υλοποιηθεί.

106. Όσον αφορά στο Θέμα I - Ποινικοποιήσεις - οι συστάσεις i, ii, iv και ix είχαν χαρακτηριστεί ως υλοποιηθείσες σε ικανοποιητικό βαθμό ή αντιμετωπισθείσες με ικανοποιητικό τρόπο σε προηγούμενες εκθέσεις σχετικά με τη συμμόρφωση. Κατά το χρόνο έγκρισης της παρούσας έκθεσης, οι συστάσεις iii και vi έχουν αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο, ενώ οι συστάσεις v, vii και viii παραμένουν

εν μέρει υλοποιηθείσες και οι συστάσεις x και XI μη υλοποιηθείσες. Όσον αφορά στο Θέμα II - Διαφάνεια της Χρηματοδότησης των Πολιτικών Κομμάτων - οι συστάσεις ii, iv, v, vi, viii, ix-xvi έχουν υλοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό ή αντιμετωπιστεί με ικανοποιητικό τρόπο και οι συστάσεις i, iii και vii παραμένουν εν μέρει υλοποιηθείσες.

107. Ενώ έχει σημειωθεί μικρή μόνο πρόοδος όσον αφορά στο Θέμα I (Ποινικοποιήσεις) στην τρέχουσα Έκθεση, η Ελλάδα θα πρέπει να επαινεθεί για τα ουσιαστικά μέτρα που έλαβε προκειμένου να συμμορφωθεί με τις συστάσεις της GRECO όσον αφορά στο Θέμα II (Διαφάνεια της Χρηματοδότησης των Πολιτικών Κομμάτων). Με την ψήφιση των νόμων 3870/2010 και 4304/2014, η Ελλάδα έχει, σε μεγάλο βαθμό, αντικαταστήσει ένα παλιό, αναποτελεσματικό, νομοθετικό πλαίσιο όσον αφορά στην χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και τον έλεγχό της, το οποίο υπολείπεται των προτύπων της Σύστασης Rec (2003) 4 (της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης) για τους κοινούς κανόνες κατά της διαφθοράς στη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και των προεκλογικών εκστρατειών. Έχουν ληφθεί νομοθετικά μέτρα προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, τόσο όσον αφορά στη συνήθη χρηματοδότηση όσο και σε αυτή των προεκλογικών εκστρατειών, σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Για παράδειγμα, οι ανώνυμες δωρεές έχουν καταργηθεί και ο έλεγχος των χρηματικών ροών μεταξύ των τραπεζικών λογαριασμών είναι καλύτερα ρυθμιζόμενος και ελεγχόμενος. Η σύσταση ενός νέου, ανεξάρτητου, μηχανισμού ελέγχου, με τη μορφή της Ελεγκτικής Επιτροπής, είναι ιδιαίτερα ελπιδοφόρα και οι ευρείες αρμοδιότητες του εν λόγω φορέα να επικοινωνεί με τους ελεγχόμενους φορείς και να δημοσιοποιεί τους λογαριασμούς – σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ελέγχων - των κομμάτων, των συνασπισμών και των υποψήφιων προς εκλογή φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικά, όπως και οι δυνατότητες επιβολής κυρώσεων σε όσους δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες. Ο έλεγχος της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο έχει, επίσης, γίνει περισσότερο ανεξάρτητος και επαγγελματικός σε σχέση με το παρελθόν. Αν και κάποιες μικρές ελλείψεις παραμένουν (π.χ. ρύθμιση

των «διαγραφέντων δάνειων», χρονοδιάγραμμα για την υποβολή των εγγράφων, κ.λπ.), μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει κατορθώσει να θεσπίσει ένα νομικό πλαίσιο το οποίο, σε μεγάλο βαθμό, συμμορφώνεται με τους κανόνες που ελέγχει η GRECO στον τρέχοντα κύκλο αξιολόγησης. Η Ελλάδα θα πρέπει να επαινεθεί γι' αυτό το επίτευγμα. Ανεξαρτήτως αυτού, η GRECO επιθυμεί να τονίσει τη θεμελιώδη σημασία της διασφάλισης του ότι η νέα νομοθεσία θα εφαρμόζεται στην πράξη, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία και η GRECO προτρέπει την Ελλάδα να θεσπίσει τους κατάλληλους μηχανισμούς γι' αυτό. Η Ελλάδα, επίσης, παροτρύνεται να μελετήσει περαιτέρω τις εκκρεμότητες, όπως περιγράφονται στην παρούσα έκθεση, όσον αφορά και στα δύο αυτά θέματα.

108. Μετά τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί από τις ελληνικές αρχές όσον αφορά στη βελτίωση της διαφάνειας της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, η GRECO συμπεραίνει ότι το τρέχον επίπεδο συμμόρφωσης με τις συστάσεις δεν είναι πλέον «συνολικά μη ικανοποιητικό», κατά την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 8.3 του Εσωτερικού Κανονισμού και αποφασίζει να μην συνεχίσει την εφαρμογή του Κανόνα 32 όσον αφορά στην Ελλάδα.
109. Σύμφωνα με την παράγραφο 8.2 του Κανόνα 31 του Εσωτερικού Κανονισμού, η GRECO ζητά από τον Επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας να υποβάλει έκθεση σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν για την υλοποίηση των εκκρεμών συστάσεων v, vii, viii, x και xi του Θέματος I και των συστάσεων i, iii και vii του Θέματος II, το αργότερο μέχρι τις 31 Μαρτίου 2016.
110. Η GRECO καλεί τις ελληνικές αρχές να μεταφράσουν την έκθεση στην εθνική γλώσσα και να δημοσιοποιήσουν τη μετάφραση αυτή.

Υποσημειώσεις

¹ **Άρθρο 159 - Δωροληψία πολιτειακών και πολιτικών αξιωματούχων**

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ή εκείνος που ασκεί την προεδρική εξουσία, ο Πρωθυπουργός, τα μέλη της κυβέρνησης, οι υφυπουργοί, οι περιφερειάρχες, οι αντιπεριφερειάρχες και οι δήμαρχοι, που ζητεί ή λαμβάνει, άμεσα ή μέσω τρίτου, για τον εαυτό του ή για άλλον, οποιασδήποτε φύσης αθέμιτο ωφέλημα, ή αποδέχεται την υπόσχεση παροχής τέτοιου ωφελήματος, ως αντάλλαγμα για ενέργειά του ή παράλειψη, μελλοντική ή ήδη τελειωμένη, που ανάγεται στην εκτέλεση των καθηκόντων του κατά την άσκηση της προεδρικής ή εκτελεστικής εξουσίας, τιμωρείται με κάθειρξη και χρηματική ποινή από 15.000 έως 150.000 ευρώ.

2. Με την ίδια ποινή τιμωρούνται **τα μέλη της Βουλής**, των συμβουλίων τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιτροπών τους που σχετικά με κάποια εκλογή ή ψηφοφορία η οποία διενεργείται από τα ως άνω σώματα ή επιτροπές δέχονται την παροχή ή υπόσχεση οποιασδήποτε φύσης αθέμιτου ωφελήματος, για τον εαυτό τους ή για άλλον, ή ζητούν τέτοιο ως αντάλλαγμα για να μη λάβουν μέρος στην εκλογή ή ψηφοφορία, για να υποστηρίξουν ορισμένο θέμα προς ψήφιση ή για να ψηφίσουν με ορισμένο τρόπο.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν η πράξη τελείται από μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

4. Οι διατάξεις των άρθρων 238, 263 παρ. 1 και 263B παρ. 2 έως 5 έχουν εφαρμογή και στα εγκλήματα των προηγούμενων παραγράφων.

Άρθρο 159Α - Δωροδοκία πολιτειακών και πολιτικών αξιωματούχων

1. Με τις ποινές του προηγούμενου άρθρου τιμωρείται όποιος υπόσχεται ή παρέχει οποιασδήποτε φύσης αθέμιτα ωφελήματα, άμεσα ή μέσω τρίτου, στα αναφερόμενα στο ίδιο άρθρο πρόσωπα, για τους εαυτούς τους ή για άλλον, για τους σκοπούς που αναφέρονται αντίστοιχα εκεί.

2. Διευθυντές επιχειρήσεων ή πρόσωπα που έχουν την εξουσία λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε επιχειρήσεις τιμωρούνται με φυλάκιση, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη ποινική διάταξη, αν δεν απέτρεψαν πρόσωπο που τελεί υπό τις εντολές τους ή υπόκειται στον έλεγχό τους από την τέλεση προς όφελος της

επιχείρησης της πράξης της προηγούμενης παραγράφου.

² http://www.sakkoulas.com/website2012/default.asp,static=32&product_id=21579

³ <http://diafaneia.hellenicparliament.gr>

⁴ Η ανεξαρτησία της Ελεγκτικής Επιτροπής ρυθμίζεται σύμφωνα με τη σύσταση χί.

⁵ Ο εισαγγελέας διορίζεται με διάταγμα που εκδίδεται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, ύστερα από εισήγηση του Προέδρου της Ελεγκτικής Επιτροπής. Η θητεία του είναι τριετής και μπορεί να ανανεωθεί μία μόνο φορά (άρθρο 19 (ζ) του νόμου 4304/2014).

Ακριβής μετάφραση του Αγγλικού πρωτότυπου εγγράφου.

Αθήνα, 19/10/2015

Ο μεταφραστής, Στέφανος Τέφος